

פרשה מבוארת

ע"פ רבנו האברבנאל

לע"נ הרב יעקב יצחק בן ר' אברהם דוד ז"ל ורעייתו מרת ברוריה בריינה בת ר' שלמה הכהן ע"ה

שתי הלכות ביום

גליון 30

פרשת תולדות

וַיֹּאֲלֶה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק (בראשית פרק כה, יט-כ)

שאלה: לאחר שפתח הכתוב ואמר 'יצחק בן אברהם', לשם מה כפל את דבריו שנית לאמור 'אברהם הוליד את יצחק'.

תשובה: לשון 'תולדות' האמורה בתחילת הפסוק אינה מתייחסת רק להולדת הבנים, אלא לכל המקרים והמאורעות, ועל כך אומר הכתוב שהתולדות והמאורעות שהיו ליצחק הוכיחו כי אברהם הוליד את יצחק, מאחר וכל מה שאירע לאברהם בחייו אירע גם ליצחק, א. שניהם לקחו להם נשים מבנות משפחתם, ב. שניהם נשאו נשים בהיותם בני ארבעים שנה, ג. שניהם היו עקרים, הם ונשותיהם, ד. לשניהם נולד תחילה בן רשע ואחר כך בן צדיק, ה. שניהם אהבו את בניהם הראשונים, על אף שהיו רשעים, ו. שניהם עשו כרצון ה' וגרשו לבסוף את בניהם הרשעים מלהיות יורשיהם וממשיכיהם, ובניהם הקטנים והצדיקים הם שקיבלו את ברכתיהם. ז. בימי שניהם היה רעב בארץ ישראל. ח. שניהם הלכו לגרר ואל אבימלך מלך פלשתים. ט. כל אחד מהם אמר על אשתו שהיא אחותו. י. שניהם נתברכו במקנה רב, וחפרו בארות בארץ. (שאלה א).

וַיִּעְתָּר יִצְחָק לֵה' לֵנֹכַח אֲשֶׁתוֹ כִּי עֲקָרָה הוּא וַיַּעְתָּר לוֹ ה' וַתַּחַר רַבֵּקָה אֲשֶׁתוֹ (בראשית פרק כה, כא)

שאלה: מדוע התפלל יצחק על רבקה ולא על עצמו, ומי הגיד לו שהיא העקרה ולא הוא [וכפי שאמרו חז"ל שבאמת היו שניהם עקרים].

תשובה: כיון שכבר הבטיח ה' לאברהם ואמר לו 'כי ביצחק יקרא לך זרע', והקימותי את בריתי איתו לברית עולם ולזרעו אחריו, אם כן היה ברור לו שיהיו לו ילדים, וכן בהיותו עולה תמימה לא מסתבר שיהיה איזה מום או חסרון בגופו, ולכן לא התפלל על עצמו, אלא כיון שחשש שמא תתקיים הברכה באשה אחרת שישא, לכן תפילתו היתה 'לנוכח אשתו', שאותה ברכה שכבר הובטחה, שיהיו לו בנים, תתקיים על ידי רבקה אשתו, ולא יצטרך לישא אשה אחרת. ואמנם באמת היו שניהם עקרים, והועילה תפילתו לשניהם, כי נעתר לו ה' לפוקדם בבנים שלא כדרך הטבע. (שאלה ג).

וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֵל יַעֲקֹב הֲלֵעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עָיַף אֲנִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָוָם (בראשית פרק כה, ל)

שאלה: כיון שעשיו נולד כשהוא אדמוני, ראוי שיקרא מחמת כן שמו אדום, וזהו דבר במהותו, ולא שיקרא שמו כן מחמת מקרה שקרה, שאמר לשון 'אדום' על מאכל כל שהוא.

תשובה: באמת שמו של עשיו 'אדום' אינו מחמת מעשה זה אלא בגלל שנולד אדמוני, ואילו האמור בסיום הפסוק 'על כן קרא שמו אדום' אינו מתייחס לעשיו, אלא לנזיד, ומבאר שבגלל שהיה עשיו עיף לא התבונן לראות מהו התבשיל שבישל יעקב בסיר, ואפילו לא טרח לשאול את יעקב מהו התבשיל הזה, אלא כיון שראה את צבעו האדום, קרא את שמו - של התבשיל - 'אדום'. (שאלה י).

"וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכֶּרֶה כִּי־זֶם אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי, וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָחָה זֶה לִי בְּכֹרְתָהּ, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשֹּׁבְעָה לִי כִּי־זֶם לִי וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב, וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וְנִזְיֹד עֲרִשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּה וַיִּקַּם וַיִּלְחָץ וַיִּבְּזוּ עֲשׂוּ אֶת הַבְּכֹרָה" (בראשית פרק כה, לא-לד)

שאלה: כיון שיעקב היה איש תם וישר, איך מלאו ליבו לקנות מעשיו את הבכורה תמורת נזיד ערשים, ואף אם היה עשיר סכל המוכן לעשות כן, היה ראוי ליעקב להמנע מכך, ולא לנצל את הזמן שבו עשיו עיף ורעב ולקנות ממנו את בכורתו.

תשובה: א. עיקר הבכורה לא היתה לענין הירושה והממון וכיוצא בהם, אלא ירושת הייעודים הרוחניים שהיו לאברהם וליצחק, עם שלימות האמונות והדעות, והתייחדות ההשגחה הפרטית בו ובזרעו, ושתתקיים מו הברית כרת ה' עם אברהם ויצחק, וכיון שעשיו לא טרח בדברים אלו כלל ואף לא האמין בהם ולא רצה אותם, אמר יעקב בליבו שמוטב שיזכה הוא בדברים אלו בהסכמת עשיו מאשר ששניהם יפסידו זאת, ואולי יזכה בהם בן אחר מזרעו של אברהם, וכיון שעשיו מעצמו כבר מאס בדברים אלו, לא היה בכך עלבון עבורו במה שיעקב קנא ממנו. ב. כיון שלעת זקנת האב עומד הבן הבכור שבבית תחתיו לנהל את עניני הבית ולדאוג לאחיו הקטנים, ואילו עשיו לא עשה כן, אלא היה תמיד צד ציד בשדות, ויעקב הוצרך לבשל לאביו מאכלים, ולא זו בלבד אלא אף עשיו בעצמו רצה שיעקב יאכילנו וידאג לו, טען יעקב לעשיו שעליו להחליט ולבחור האם הוא רוצה להיות הבכור עם החובות והזכויות הכרוכות בזה, או שרצונו שיעקב יהיה המחזיק את כל עניני הבית ויקבל גם את הזכויות שבבכורה, ועל כך אמר יעקב 'מכרה כיום את בכורתך', כלומר, כמו היום הזה שבו אני המבשל ודואג לצרכי הבית וגם לצרכיך, אם תרצה שכך יהיה תמיד, תמכור לי את כל ענין הבכורה. ועשיו הסכים לכך, ולכן מיד נהג יעקב כבכור ונתן לעשיו לחם ונזיד ערשים, כמו שהאח הגדול נותן לאחיו הקטן. ומספר הכתוב שבאמת עשיו לא התחרט על כך זמן רב, כי מעשה זה היה כאשר היה עשיו בן חמש עשרה, ועמד בהסכמתו עד שהיה בן ששים או יותר, שאז בירך יצחק את יעקב, ורק אז טען עשיו ואמר בתלונה על יעקב 'את בכורתי לקח'. (שאלה יא).

❧

"אוֹלָי יִמְשְׁנוּ אָבִי וְהִיְתִי בְּעֵינָיו כַּמִּתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קָלְתָהּ וְלֹא בְּרָכָהּ, וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קָלְתָהּ בְּנִי אַךְ שָׁמַע בְּקוֹלִי וְלָהּ קַח לִי" (בראשית פרק כז, יב-יד)

שאלה. איך אמרה רבקה 'עלי קללתך בני', וכי יכול אדם ליטול מחבירו את קללתו.

תשובות: א. כוונת רבקה היתה שגם אם יקלל יצחק מחמת מעשה זה, תהיה קללתו מכוונת למי שעשה ותכנן את הדבר, וכיון שיעקב עצמו לא רצה בכך כלל ולא עשה זאת מדעתו, לא תהיה הקללה על יעקב, אלא על רבקה, שהיא עשתה את הכל ושלחה את יעקב ליטול את הברכות, ולכן סיימה ואמרה 'לך קח לי', כלומר תהיה עשייתך עבורי, מחמת ציוויי. ב. ידעה רבקה שאין דרכו של יצחק לקלל כלל, ובודאי לא יקלל את בנו, אלא לכל היותר יבוא לידי כעס על כך שרימו אותו, וכיון שבחכמתו יבין שרבקה היא ששלחה את יעקב לעשות כן, יכעס רק עליה ולא יקפיד על יעקב כלל. (שאלה ט).

❧

